

**TEREZÍNSKÁ
DEKLARACE -
DESET LET POTÉ**

18. - 19. 6. 2019, Uměleckoprůmyslové museum v Praze

VII. mezinárodní konference

TEREZÍNSKÁ DEKLARACE – DESET LET POTÉ

Praha, 18. – 19. června 2019

Místo konání: **Uměleckoprůmyslové museum v Praze**

Centrum pro dokumentaci majetkových převodů kulturních statků obětí II. světové války, o.p.s. pořádá sedmou mezinárodní konferenci k tématu konfiskací, krádeží, majetkových převodů uměleckých děl a k otázkám restitucí těchto statků

Konference je pořádána pod záštitou

Jaroslava Kubery, předsedy Senátu Parlamentu České republiky

Radka Vondráčka, předsedy Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky

Tomáše Petříčka, ministra zahraničních věcí České republiky

Antonína Staňka, ministra kultury České republiky

Konference je pořádána za finančního přispění **Ministerstva kultury České republiky** a ve spolupráci s **Uměleckoprůmyslovým museem v Praze**

u(p)m

PROGRAM KONFERENCE

Jednací jazyky konference:

Čeština, angličtina (simultánní překlad zajištěn)

18. červen 2019

- 09.00 – 10.00 **Registrace**
- 10.00 – 11.00 **Zahájení konference**, úvodní slovo pronesou **Helena Krejčová** (ředitelka Centra pro dokumentaci), **Helena Koenigsmarková** (ředitelka Uměleckoprůmyslového musea v Praze), **Jaroslav Kubera** (předseda Senátu Parlamentu ČR), **François Croquette** (francouzský velvyslanec pro lidská práva, speciálně pro mezinárodní dimenzi holokaustu), **Daniel Meron** (velvyslanec Státu Izrael v České republice), **Jan Roubínek** (ředitel Památníku Terezín)
- 11.00 – 11.30 **Přestávka na kávu** (před konferenčním sálem)
- Blok 1: Terezínská deklarace – deset let poté (11.30 – 13.15)**
Chair: **Jan Roubínek** (Památník Terezín)
- 11.30 – 11.45 **Kamil Zeidler** (University of Gdańsk)
Argumentační aspekty Terezínské deklarace a její místo ve veřejném mezinárodním právu
- 11.45 – 12.00 **Uwe Hartmann** (Deutsches Zentrum Kulturgutverluste)
Deset let poté: Deset let financování výzkumu provenience v Německu
- 12.00 – 12.15 **Hannah Lessing** (National Fund of the Republic of Austria for Victims of National Socialism)
Terezínská deklarace: Shrnutí vývoje v Rakousku za poslední dekádu
- 12.15 – 12.30 **Anne Webber** (Commission for Looted Art in Europe)
Restituce: Obtíže a skutečnost
- 12.30 – 12.45 **Agnes Peresztegi** (Commission for Art Recovery)
Digitální projekt obnovy židovských kulturních statků
- 13.15 – 14.15 **Oběd** (kavárna Času dost v přízemí Uměleckoprůmyslového musea)
- Blok 2: Problémy spojené s výzkumem a restitucemi (14.15 – 16.15)**
Chair: **Tomáš Kraus** (Federace židovských obcí v ČR)
- 14.15 – 14.30 **Ondřej Vlček** (Ministerstvo obrany ČR)
Operační štáby Rinnebach a Jurk a krádeže uměleckých předmětů v Protektorátu Čechy a Morava
- 14.30 – 14.45 **Alena Bányaiová** (Advokátní kancelář Bányaiová Vožehová)
Zkušenosti s restitucemi kulturních statků v ČR
- 14.45 – 15.00 **Thierry Bajou** (Ministerstvo kultury Francouzské republiky)
Washingtonská deklarace a francouzské právo
- 15.00 – 15.15 **Shlomit Steinberg** (The Israel Museum in Jerusalem)
Záhada čtyř obrazů a jednoho nacistického obchodníka s uměním: Schiele, Heckel a muž, který si říkal Wilhelm Schumann
- 15.15 – 15.30 **Sara Angel** (University of Toronto)
Max Stern, navrácení nacisty uloupeného umění a düsseldorfská dvojitá hra
- 16.30 **Vernisáž výstavy Navracení identity** pořádané u příležitosti 80. výročí od zavedení norimberských zákonů v Protektorátu Čechy a Morava
- 17.00 – 21.00 **Večerní raut pro účastníky konference** (kavárna Času dost v přízemí Uměleckoprůmyslového musea)

19. červen 2019

09.00 – 09.30 **Registrace**

Blok 3: Výzkum provenience jako akademická disciplína (9.30 – 11.00)

Chair: **Pavel Hlubuček** (*Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského*)

09.30 – 09.45 **Nawojka Cieślińska-Lobkowicz** (*nezávislá badatelka*)

Výzkum provenience jako nedílná součást studií o holokaustu v Polsku

09.45 – 10.00 **MaryKate Cleary** (*The University of Edinburgh*)

Výuka vedená výzkumem: Výzkum provenience v pedagogice a praxi

10.00 – 10.15 **Meike Hoffmann** (*Freie Universität Berlin*)

Učení praxí: Mosse Art Research Initiative (MARI) jako model pro budoucí praktické vyučování výzkumu provenience na univerzitách

10.15 – 10.30 **Christian Fuhrmeister** (*Zentralinstitut für Kunstgeschichte*)

Jak? Proč? Závěry a zkušenosti z výuky a vedení

11.00 – 11.30 **Přestávka na kávu** (před konferenčním sálem)

Blok 4: Válečné a poválečné osudy zcizených knihovních fondů a metody jejich identifikace (11.30 – 13.15)

Chair: **Michael Nosek** (*Centrum pro dokumentaci*)

11.30 – 11.45 **Michal Bušek** (*Židovské muzeum v Praze*)

Čí jsou a kde se vzaly? Metodika identifikace původních vlastníků knih ve fondech Židovského muzea v Praze

11.45 – 12.00 **Sebastian Finsterwalder** (*Zentral und Landesbibliothek Berlin*)

Pokud chceme dojít dál, musíme jít společně. Zkušenosti se spoluprací v otázkách výzkumu provenience a v problematice restitucí

12.00 – 12.15 **Ivana Yael Nepalová** (*Univerzita Karlova v Praze*)

Transfery vybraných fondů judaik z Československa do mandátní Palestiny a státu Izrael po II. světové válce (1945 – 1949)

12.15 – 12.30 **Sibylle von Tiedemann** (*Israelitische Kultusgemeinde München und Oberbayern K.d.ö.R.*)
„V Mnichově nebude nikdy zapomenut.“ Knihovna Cossmana Wernera bývalé židovské komunity v Mnichově

12.30 – 12.45 **Michel Vermote** (*Amsab – Institute for Social History*)

Vyhledky budoucího výzkumu osudů knihovních fondů zcizených nacisty. Zpráva z Belgie

13.15 – 14.15 **Oběd** (kavárna Času dost v přízemí Uměleckoprůmyslového muzea)

Blok 5: Mezinárodní spolupráce v otázkách výzkumu provenience (14.15 – 15.30)

Chair: **Helena Koenigsmarková** (*Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze*)

14.15 – 14.30 **Ljerka Dulibić** (*Croatian Academy of Sciences and Arts, Strossmayer Gallery of Old Masters*)

Nadnárodní společný přístup k výzkumu provenience: nová očekávání a staré výzvy

14.30 – 14.45 **Christel H. Force** (*The Metropolitan Museum of Art*)

Německo-americký výměnný program zaměřený na výzkum provenience pro pracovníky muzeí

14.45 – 15.00 **Patricia Kennedy Grimsted** (*Harvard University, Ukrainian Research Institute*)

Stopování panevropského kulturního rabování na východní frontě: překračování „rozdělení kontinentů“ v přístupu k restitucím

15.30 – 15.45 **Závěr**

Občerstvení: Přestávky na kávu a obědy jsou zajišťovány cateringovou firmou

Hodinky kapesní
původní majitel **Alfred Eckstein**

(Sychrov, inv. č. S-30088, Provenience: Alfred Eckstein, 1942 Zentralstelle für jüdische Auswanderung, 1944 Reichseigentum Strahov, 1947 Národní správa majetkových podstat, 1950 Národní kulturní komise, svozový zámek Sychrov)

ABSTRAKTY

Blok 1: Tereziáská deklarace – deset let poté

Chair: Jan Roubínek

Kamil Zeidler

Argumentační aspekty Tereziáské deklarace a její místo v mezinárodním právu veřejném

Tereziáská deklarace je důležitým dokumentem, který je v mezinárodním právu veřejném klasifikován jako právně nezávazný zdroj. Deset let po jejím vzniku je vhodné zvážit, jaký je její vliv na restituce, je-li vůbec nějaký. Následně by se do budoucna měla zvážit popularizace a propagace jejích základních myšlenek a hodnot, což se však netýká pouze této listiny, ale

i dalších právních aktů, vztahujících se k restitucím kulturních statků. Je důležité, aby byly zdůrazněny argumentační aspekty Tereziáské deklarace a aby další argumenty týkající se restitucí byly analyzovány, což povede k lepšímu pochopení myšlenky restitucí a dalších problémů s ní spojených po druhé světové válce.

Uwe Hartmann

Deset let poté: Deset let financování výzkumu provenience v Německu

V roce 2008 byl v Německu zahájen státem financovaný výzkum provenience s cílem identifikovat umění, které bylo zcizeno v době nacionálního socialismu.

Toto financování bylo neúčinnějším způsobem, jak uvést do praxe „Washingtonské principy“. Pokud v roce 2008 provádělo výzkum provenience jen několik německých muzeí a knihoven, o 10 let později se tomuto výzkumu věnuje již téměř 200 institucí. V této

době bylo dosaženo nejen mnoha výsledků týkajících se výzkumu historie uměleckých děl a dalších kulturních statků, okolností nákupů, akvizic a ztrát, ale vznikla také komplexní výzkumná síť.

Cílem této prezentace je zhodnotit, čeho bylo dosaženo a jaké další kroky by mělo Německo učinit v příštích letech.

Hannah M. Lessing

Tereziáská deklarace: Shrnutí vývoje v Rakousku za poslední dekádu

V souvislosti s restitucemi a vyrovnáváním se s minulostí bylo v Rakousku od pražské Holocaust Era Assets Conference a od podepsání Tereziáské deklarace v roce 2009 dosaženo významného pokroku.

Hlavním zájmem Národního fondu Rakouské republiky pro oběti nacionálního socialismu je podpora obětí nacismu. Starší přeživší mohou v případě potřeby dostávat dodatečné finanční prostředky. Národní fond kromě toho podporuje i projekty a programy z nichž mají přeživší užitek.

Na základě Zákona o restituci uměleckých statků jsou předměty, které nemají dědice, převáděny do správy Národního fondu a prodány, přičemž výtěžek z prodeje je využit na podporu přeživších. Řada institucí, které Zákonu o restituci uměleckých statků nepodléhají, jako jsou např. univerzity nebo soukromá muzea, se dobrovolně rozhodla pro spolupráci s Národním fondem, což vedlo k několika restitucím. S pomocí databáze umění Národního fondu, která v současné době obsahuje zhruba 9 400 objektů, je

možné provádět cílené pátrání po uloupených statcích. Existuje několik případů, v nichž bylo možné najít dědice a konkrétní předměty restituovat.

Díky práci General Settlement Fund byly vyplaceny kompenzace ve výši přibližně 214,6 milionů amerických dolarů. Práce Claims Committee, orgánu odpovědného za rozhodování o žádostech o kompenzace, je tak již dokončena. V rámci General Settlement Fund vznikl rozhodčí tribunál pro In Rem restituce. Ten může doporučit navrácení nemovitého majetku. Do současnosti vydal tento tribunál 140 doporučení a celková hodnota nemovitostí, které byly restituovány nebo finančně kompenzovány, se odhaduje zhruba na 48 milionů eur.

V prosinci 2010 vznikl Fond na obnovu židovských hřbitovů v Rakousku, který pomohl zachránit před zánikem přes 60 židovských hřbitovů po celém Rakousku.

Od roku 1998 bylo vytvořeno mnoho databází, ale žádná z nich neplní funkci centrálního registru. Není to však proto, že by některému z těchto projektů chyběly odborné znalosti nebo vize. Vzhledem ke svému konkrétnímu zaměření však nevyhnutelně fungují v menším měřítku, než se od centrálního online zdroje informací o uloupeném umění očekává.

V současné době už máme nezbytnou technologii, která výzkumu provenience otevírá nové cesty, vytváří transparentnost a umožňuje rozsáhlé šíření získaných znalostí. Ve spojení se silnou vůlí paměťových institucí přispět k tomuto důležitému podniku tak existuje značná hybná síla k vybudování dosud neexistující, všezahrnující mezinárodní databáze, která má potenciál dosáhnout až za nacisty uloupené umění a která může pomoci zaplnit mezery v oblasti nelegálního obchodu s uloupeným uměním a zabezpečit evropské kulturní dědictví.

Tato potenciální technologická změna nám konečně umožňuje vybudovat centrální registr, i když nebude takový, jak jsme si jej představovali před dvaceti lety. Za tímto účelem založila Commission for Art Recovery a Conference for Jewish Material Claim against Germany *Digitální projekt obnovy židovských kulturních statků*. Hlavním cílem je vybudovat ucelenou databázi židovských kulturních statků, které byly zcizeny nacisty, jejich spojenci a spolupracovníky v letech 1933-1945. Projekt tak přispěje k lepšímu porozumění historie a postupům těchto loupeží, osudu jednotlivých předmětů, k pochopení toho, kdo byli jejich vlastníci a k připomenutí pronásledovaných židovských umělců a jejich tvorby. Poskytne také pomoc rodinám a dědicům sbě-

ratelů umění, muzeím a uměleckému trhu. Nabídne také nejlepší postupy a vzdělávací materiál pro studium života evropských židů ve 20. století, holokaustu, dějin umění a výzkumu provenience uloupeného umění. Projekt bude rovněž připomínat pronásledované židovské umělce a zkoumat jejich tvůrčí dědictví.

V uplynulých letech vytvořili zakládající partneři mezinárodní síť, sháněli podporu velkých evropských státních archivů (včetně Německého spolkového archivu, Belgického státního archivu a Francouzského národního archivu), vlád (např. francouzského ministerstva kultury), institucí zabývajících se dějinami umění (včetně Zentralinstitut für Kunstgeschichte a Institut national d'histoire de l'art), stejně jako těch, kteří se pohybují na trhu s uměním (Sotheby's a Christie's).

JDCRP bude sloužit komunitě badatelů zabývajících se výzkumem provenience prostřednictvím různých kanálů:

- bude dokumentovat jednu z největších uměleckých loupeží historie: uloupení židovských kulturních statků nacisty a jejich spojenci
- bude vytvářet a posilovat institucionální vztahy mezi širokým spektrem zúčastněných stran, od velkých státních archivů až po významné „hráče“ na trhu s uměním
- technologická a datová řešení vyvinutá a používaná v tomto projektu budou volně přístupná dalším obdobným digitálním projektům v oblasti humanitních věd.

Blok 2: Problémy spojené s výzkumem a restitucemi

Chair: Tomáš Kraus

Ondřej Vlk

Operační štáby Rinnebach a Jurk a krádeže uměleckých předmětů v Protektorátu Čechy a Morava

Krádežím uměleckých předmětů v okupované Evropě dali nacisté řadu zdánlivě legálních forem. V Nizozemsku to byl „prodej,“ ve Francii „koncentrace z bezpečnostních důvodů,“ v Polsku „zajištění z důvodu neexistence státu.“ Na Ukrajině, Bělorusku a Rusku své loupeže ospravedlňovali ideologií nadřazenosti.

V protektorátu Čechy a Morava se **až do podzimu 1942**, kdy získala kontrolu nad procesem využití zabavených movitých, mj. i uměleckých, předmětů, postupně zformovala okupační kulturní byrokracie a podoba její interakce s nacistickým represivním aparátem při správě a využití zkonfiskovaných movitých, mj. i uměleckých, předmětů.

Vytvořený mechanismus však více reflektoval protektorátní specifika a záměry zdejší okupační kulturní byrokracie, než německé válečné potřeby. Proto tehdejší zastupující říšský protektor Kurt Daluge cíleně narušil dosavadní systém a vytvořil Operační štáby Rinnebach a Jurk jako ústřední orgány pro správu a využití zabavených movitých, mj. i uměleckých, předmětů. Jejich zřízení bylo vedeno především Daluegovou snahou vyhovět Berlínu, než získat osobní monopol, či se výrazně obohatit. Velmi brzy také do celého procesu zaangażoval místní okupační kulturní byrokracii, jejíž existenci předtím nebral v potaz.

Mocenské změny v protektorátní okupační správě **na jaře 1943** umožnily modifikovat Daluegovy kroky; **v druhé polovině roku 1943** se podařilo obnovit, s mírnými úpravami, stav panující do podzimu předchozího roku, který vydržel **až do konce okupace** Čech a Moravy.

Alena Bányaiová

Zkušenosti s restitucemi kulturních statků v ČR

Česká republika v rámci své restituční legislativy speciálně upravila podmínky a proces navrácení uměleckých děl, o které přišli lidé v důsledku rasové persequce v období holokaustu, a to zákonem č. 212/2000 Sb., o zmírnění některých majetkových křivd způsobených holocaustem.

Podle zákona mají být umělecká díla, která byla v období od 29. září 1938 do 4. května 1945 odňata lidem v důsledku rasové persequce, vydána bezúplatně původním vlastníkům, jejich manželovi anebo přímým potomkům. Povinnými osobami jsou instituce, které tato díla spravují pro stát. Po počátečních problémech, které řešil až Nejvyšší soud ČR, lze říci, že stát ta díla, která se podaří identifikovat jako díla

Konfiskace movitého uměleckého majetku v Protektorátu Čechy a Morava charakterizují:

- a) striktní rozlišování mezi majetkem zabaveným rasově a politicky perzekuovaným;
- b) navrácení uměleckých předmětů v počátku okupace skutečným nebo domnělým německým vlastníkům podnítilo vytvoření protektorátní okupační kulturní byrokracie;
- c) snaha protektorátní okupační kulturní byrokracie získat plnou kontrolu nad zkonfiskovanými uměleckými předměty a jejich využitím od samého počátku okupace;
- d) úspěšné vyvažování vnějších zásahů do způsobu využití zkonfiskovaných uměleckých předmětů;
- e) nezastupitelná úloha K. H. Franka při formování pozice protektorátní kulturní byrokracie;
- f) velká míra závislosti na berlínském ústředí SS odrážející se v akceptaci nevýhodných řešení pro protektorátní okupační kulturní byrokracii;
- g) malý zájem agentů Lineckého muzea o dění v protektorátu.

zabavená nebo jinak odňata lidem v uvedeném období nesvobody, vydává bez problémů. Řada děl je však ve vlastnictví nikoli státu, ale institucí, které jsou vlastněny územní samosprávou. Na tyto instituce se uvedený zákon nevztahuje a navrácení takových děl potomkům jejich vlastníků je problematické realizovat. Praxe také ukazuje, že v některých případech se namítalo, že zákonné omezení okruhu oprávněných osob jen na přímé potomky původních vlastníků je příliš úzké. Diskutují se proto otázky osobní působnosti uvedeného zákona, a to jak pokud jde o okruh oprávněných osob, tak i o okruh institucí, které by měly mít povinnost díla vydat.

Thierry Bajou

Washingtonská deklarace a francouzské právo

Stručně je možné říci, že z hlediska francouzského práva mohlo být francouzským obětí něco uloupeno pouze během německé okupace ve Francii, tedy od června 1940.

Pro zákonodárce pojem „loupež“ nijak nerozlišuje mezi skutečným loupením, jaké provádělo například ERR, a prodejem nebo dražbou předmětů, která byla „v mezích zákona“, nicméně uskutečněna pod nátlakem rasové diskriminační politiky.

Rozhodl jsem se zmínit několik nedávných restituací ze strany Francie, u nichž jsme se tak říkajíc dostali na samu hranu francouzského práva.

První případ se týká dvou děl prodaných jistou německou rodinou v Paříži v roce 1938, tedy ještě v době míru. Tyto dva obrazy byly přesto restituovány, protože byla vzata v úvahu specifická situace rodiny, která utíkala z Německa před nacismem.

Druhý případ se týká gobelínu patřícího jednomu holandskému sběrateli. Tento gobelín byl uložen v pařížské galerii, odkud byl i s ostatními věcmi uloupen. Pouze rodinné archivy dotyčného galeristy umožnily

identifikovat původního majitele. Spolupráce s nizozemskými partnery nám umožnila najít zákonného dědice, jemuž byl majetek navrácen.

Třetí případ se věnuje osudu kresby uloupené jistěmu pařížskému sběrateli. Během výzkumu byl původní majitel identifikován, ale definitivní jistotu daly až rodinné archivy, které jednak potvrdily, že se jedná o uloupený předmět, jednak i fakt, že kresba nebyla vrácena ihned po válce.

Poslední případ se týká deskové malby, kterou se zatím nepodařilo vrátit, a to navzdory jak výzkumům, které se týkaly prodeje díla, tak zkoumání rodiny možného vlastníka. Závěry jsou v tuto chvíli nejisté.

Ve všech těchto případech vedla k restitucím touha nalézt „spravedlivé a férové řešení“ v souladu s požadavky Washingtonské deklarace; i když jsme se pohybovali mimo přísné dodržování francouzského práva. Respektování této deklarace ale zároveň znamená loajální spolupráci s dotčenými rodinami, a samozřejmě i se zahraničními partnery.

Shlomit Steinberg

Záhada čtyř obrazů a jednoho nacistického obchodníka s uměním: Schiele, Heckel a muž, který si říkal Wilhelm Schumann

V Galerii moderního umění Izraelského muzea visí expresionistická malba „Krumau – Crescent of Houses (The Small City V)“ od Egonu Schieleho (1890-1918).

Tato olejomalba vytvořená mladým umělcem v roce 1915 má rozměry 107x137 cm a nese registrační číslo B52.11.2011, které naznačuje, že se v listopadu 1952 dostala do Bezalel National Museum v Jeruzalémě. Číslo 3165/86 na napínacím rámu svědčí o tom, že po druhé světové válce byl obraz uložen v Centrálním sběrném místě americké armády ve Wiesbadenu.

Obraz byl součástí velké zásilky, druhé ze čtyř, které se dostaly do Bezalel National Museum, které bylo v letech 1950-1955 předchůdcem Izraelského muzea.

V přednášce chci pohovořit o výzkumu, který jsem provedla v průběhu roku 2018 s cílem zjistit původ Schieleho obrazu „Krumau – Crescent of Houses“. Hodlám také upozornit na obtíže při hledání zákonných vlastníků nebo jejich dědiců.

Budu se věnovat také omezením, která limitují výzkum uloupených uměleckých děl ve chvílích, kdy archivy nemají žádné záznamy (shořely, zmizely apod.), když nacistický obchodník s uměním nechal své záznamy zmizet a když nikdo na tato díla nevznášá nárok.

Sara Angel

Max Stern, navrácení nacisty uloupeného umění a düsseldorfská dvojitá hra

V dubnu roku 2014 měli zastánci restitucí nacisty uloupeného umění mnoho důvodů k radosti. Düsseldorfské Stadtmuseum nejenže vrátilo obraz „Portrét umělce“ od Friedricha Wilhelma von Schadow do majetku Maxe Sterna, ale rovněž oznámilo, že plánuje výstavu věnující se Sternovu osudu. Max Stern, který byl jedním z nejznámějších židovských obchodníků s uměním v Düsseldorfu, byl v roce 1937 nacisty nucen prodat více než 200 obrazů ze své sbírky. Stalo

se tak před jeho útekem z Německa a přesídlením do Kanady.

Tento pozitivní vývoj událostí měl ale krátké trvání. V listopadu 2017 byl mezinárodní tisk pobouřen prohlášením starosty Düsseldorfu Thomase Geisela, který plánovanou výstavu „Max Stern: z Düsseldorfu do Montrealu“, jež měla putovat z Düsseldorfu do Haify, a poté do Montrealu, náhle zrušil. Jako vysvětlení Geisel

uvedl, že správci Sternovy pozůstalosti mají vůči Düsseldorfu další restituční nároky.

Přednáška zkoumá jak Geiselovo kontroverzní zrušení výstavy ve Stadtmuseum, tak düsseldorfský přechod od osvíceného pohledu na restituci k přesně obrácenému postoji k této problematice; věnuje se také problémům spojeným s výzkumem a restitucemi Sternových obrazů jak v Německu, tak i ve světě. Prezentace se bude zabývat těmito tématy v širším kontextu projektu Max Stern Art Restitution Project (MARP), který vznikl v roce 2002 díky McGill Uni-

versity, Concordia University a Hebrew University a jehož cílem je získat zpět umělecké předměty patřící Maxi Sternovi. Jedná se o jeden z nejnámennějších světových programů zaměřených na výzkum krádeží kulturních statků v období holokaustu, na studium restitucí těchto statků a znovupřipomenutí židovských obchodníků s uměním v evropských městech, ze kterých byli vyhnáni.

Blok 3: Výzkum provenience jako akademická disciplína

Chair: Pavel Hlubuček

Nawojka Cieślińska-Lobkowicz

Výzkum provenience jako nedílná součást studií o holokaustu v Polsku

Nedílnou součástí šoa jsou různé způsoby, kterými nacisté organizovali zcizování židovského majetku. Konfiskace zaměřené na umělecká díla a další kulturní statky byly podobné záměrnému ničení synagog a svitků Tóry. Cílem bylo vymýt kulturní kontinuitu pronásledované židovské komunity i jednotlivých vlastníků a jejich rodin.

Uloupené předměty ztratily svůj původ; ten byl buď zcela prázdný, nebo nahrazený falešným dokladem o vlastnictví. Vyplnění této prázdnoty a oprava nesprávných informací je právě cílem výzkumu provenience. Jde o to, rekonstruovat vazbu mezi uloupeným předmětem a jeho původním majitelem v období předcházejícím nacistickému režimu, a také o získání podrobných informací týkajících se jeho zcizení a pozdějších vlastníků.

Akademický výzkum provenience musí, na rozdíl od úzce praktického výzkumu, kombinovat analýzu konkrétního případu s komplexní historickou studií. Musí také přihlídnout k triádě Raula Hilberga: oběti – pachatelé – náhodní diváci, čímž se podobá uceleným dějinám holokaustu ve významu, jak jej používá Saul Friedländer. Tento výzkum může obohatit naše znalosti o židovském kulturním životě před jeho zničením, o metodách a rozsahu nacistické zločinnosti i o postoji nežidovského obyvatelstva k vyvlastňování židovského majetku. V neposlední řadě může pomoci vysvětlit trvající poválečnou amnézii, pokud jde o zjišťování provenience.

Mezi předměty získanými polskými muzei a knihovnami za posledních 80 let je mnoho objektů s neznámým původem. Značný počet z nich vyvolává vážné pochyby značící, že by se mohlo jednat o předměty zabavené židům v období holokaustu. Je to

zároveň i připomínka toho, že z polské židovské menšiny čítající před vypuknutím druhé světové války 3,5 milionů lidí jich nejméně 10% získalo vysokoškolské vzdělání a patřilo ke střední či vyšší střední třídě. Byli to podnikatelé, vlastníci nemovitostí, akademici, právníci, lékaři, novináři apod. Byli mezi nimi sběratelé umění, majitelé významných knihoven, respektovaní umělci, nemluvě o mnoha dalších, jejichž sociální postavení bylo jasně zřejmé z jejich vlastnictví drahých uměleckých předmětů. Většina z nich byla zavražděna během šoa, stejně jako velká většina polských židů.

Rozsáhlý výzkum provenience v Polsku by mohl pomoci znovu objevit řadu jmen předválečných polských židovských sběratelů a milovníků umění a knih, a také rekonstruovat obsah jejich sbírek. Tento příspěvek chce ukázat, že právě systematické pátrání přináší výsledky.

Především ale musí historický výzkum provenience dokumentovat kulturní genocidu, která předcházela a doprovázela genocidu evropských židů, mezi nimiž byly tři miliony polských občanů. Výraz kulturní genocida byl poprvé použit v roce 1943/1944 právníkem polsko-židovského původu Raphaellem Lemkinem (1900-1959). Na začátku druhé světové války se mu podařilo uniknout z Varšavy a jen o vlasek se vyhnul zatčení Němci. V roce 1940 dorazil do Švédska a v roce 1941 pak do Spojených států. Jeho varšavská sbírka umění zanikla beze stopy.

MaryKate Cleary

Výuka vedená výzkumem: Výzkum provenience v pedagogice a praxi

Historie sběratelství hrála dlouho cennou roli při vytváření příběhů uměleckých děl, obzvláště pro umělecký trh a muzea. V akademickém kontextu dějin nového umění byl tento „znalecký“ přístup marginalizován ve prospěch kritického myšlení. Vznikající oblast studií trhu s uměním, která je podpořena naléhavým uznáním problematických ztrát kulturních statků ve 20. století, v současné době ožívuje klíčové interdisciplinární metody, mezi něž patří stanovení sítí výměny; mechanismů obchodu a převodu; a soukromé a institucionální chování v souvislosti s vlastnictvím děl – tedy zásadní přístupy, které jsou základem praktického výzkumu provenience.

Tato prezentace se zabývá tím, jak nejlépe vést a realizovat výuku praktického výzkumu v oblasti výzkumu provenience na univerzitní půdě. Výuka vedená výzkumem, jejímž cílem je vybavit studenty schopností porozumět příslušným diskurzům a praktickými dovednostmi pro profesionální uplatnění

v oblasti výzkumu umění, považuje učebny rovněž za inovativní prostor pro tvorbu nových znalostí, zejména co se týče identifikace či vyjasňování nespravedlností v rámci dějin vlastnictví předmětů.

Proces zkoumání nároků na předměty uloupené v době nacismu představuje obzvláště výrazný soubor výzev, z nichž tou nejnáročnější zůstává nalezení chybějících děl. Tato prezentace chce podnítit studenty k aktivnímu výzkumu a k vytváření znalostí, které se týkají historie těchto děl, okolností jejich ztrát a dokonce identifikace jejich současného výskytu.

V této souvislosti musíme zvážit následující: jaký by měl být rozsah výzkumné činnosti studentů? Jaká oprávnění a spolupráci tento model vyžaduje? Jak budou výsledky spravovány či publikovány? Jaké výzvy a subjektivní postoje by mohly bránit pozitivní identifikaci uměleckých děl nebo obětí?

Meike Hoffmann

Učení praxí – Mosse Art Research Initiative (MARI) jako model pro budoucí praktické vyučování výzkumu provenience na univerzitách

Katedra dějin a kulturních studií na Freie Universität v Berlíně nabízí od roku 2011 specializovaný modul týkající se výzkumu provenience. Kurz se soustřeďuje na nacistické obchody s uměním a zabývá se i metodologickými otázkami, aktuálními diskuzemi, strategiemi zprostředkování, stejně jako právními, politickými a etickými dimenzemi tohoto komplexního tématu. Pod heslem „učení praxí“ je prováděna výuka prostřednictvím taktálních metod učení. Studenti zkoumají

archivní zdroje přímo v muzeích a archivech a podílejí se na výzkumných projektech, které Meike Hoffmann na univerzitě vede.

Cílem příspěvku je představit inovativní a politicky relevantní výzkumný projekt spolupráce Mosse Art Research Initiative (MARI), jakož i související výuku o bývalé Mosseho sbírce, a také výhody vzdělávacích programů výzkumu provenience založených na praxi a konkrétních cílech.

Christian Fuhrmeister

Jak? Proč? Zkušenosti a závěry z výuky a vedení

Od roku 2013 vyučuji (a dohlížím na akademickou práci na všech úrovních od bakalářské přes magisterskou až po doktorandskou) obor provenience na LMU Mnichov, včetně <https://www.zikg.eu/veranstaltungen/2016/winter-school-provenance-research> a <https://www.transcultaa.eu/wp-content/uploads/2018/08/Programme-of-TransCultAA-Summer-School.pdf> (srov. [\[nance-why-does-it-matter-transcultaa-early-career-researcher-summer-school-zadar-croatia/\]\(http://heranet.info/2018/10/17/hera-spotlight-provenance-why-does-it-matter-transcultaa-early-career-researcher-summer-school-zadar-croatia/\)\).](http://heranet.info/2018/10/17/hera-spotlight-prove-</p></div><div data-bbox=)

Příspěvek shrnuje zkušenosti s uváděním studentů různých oborů do oblasti výzkumu provenience a prezentuje závěry použitelné pro budoucí plány výuky a školení, které se mimo jiné opírají i o dopad akademických prací a vědeckého publikování na výzkum provenience v muzeích a na obchod s uměním.

Blok 4: Válečné a poválečné osudy zcizených knihovních fondů a metody jejich identifikace

Chair: Michael Nosek

Michal Bušek

„Čí jsou a kde se vzaly?“

Metodika identifikace původních vlastníků knih ve fondech Židovského muzea v Praze

Každá instituce disponující knižní sbírkou, především pak knihovny, se jistě setkala s otázkou kdy, kde a jak ke svým knihám přišla. Jak vznikl její knižní fond? Komu patřily knihy, než se staly součástí sbírek? Co lze udělat a jak, aby bylo možné odpovědět na tyto otázky? Jak se vypořádat s dotazy, zda se ve sbírkách nenachází židovský majetek zabavený během období šoa?

Nelze opomenout ani požadavky přeživších či jejich potomků, kteří se obracejí na muzea nebo knihovny se žádostmi o informace, zda není část jejich knihoven v jejich sbírkách. S těmito otázkami se potýkalo také Židovské muzeum v Praze. Vzhledem ke své historii se muzeum muselo s tímto úkolem vypořádat. Na samém počátku bylo nutné určit, jak provést provenienční

průzkum fondů, jakou metodu vybrat, kam zjištěné údaje uložit, jak je zpracovat.

Ve svém příspěvku bych rád podrobněji představil, jakým způsobem muzeum pracovalo, s jakými problémy bylo nutné se vypořádat. Na konkrétních příkladech představím nejproblematictější příklady určování provenience a způsoby jejich řešení. Účastníci nahlédnou databázi původních vlastníků knih; jak je naplňován a doplňován její obsah. Upozorním na pochybení, která během projektu vznikla a jichž by se měli badatelé zabývající se vytvářením databází vyhnout. Stranou nezůstane význam spolupráce a výměny informací mezi odborníky; jaké jsou její možnosti a výhody.

Sebastian Finsterwalder

Pokud chceme dojít dál, musíme jít společně.

Zkušenosti se spoluprací v otázkách výzkumu provenience a v problematice restitucí

Každá knihovna s příslušným fondem, který obsahuje média publikovaná před rokem 1946 a získaná po roce 1933, potenciálně spravuje nacisty uloupený majetek. V první řadě se to týká knihoven v dnešním Německu a Rakousku, ale v podstatě i všech knihoven po celém světě, protože knihy mohou cestovat rychle a daleko. Po letech opomíjení, se, byť pomalu a nehomogenně, začíná vynakládat jisté úsilí na řešení tohoto faktu.

Napříč minulostí knihovny byly a stále jsou základem svobodného a otevřeného přístupu k informacím a vědomostem. Byly to právě knihovny, které se staly průkopníky v popisu místa původu. Nicméně, co se týká výzkumu provenience, existuje i po 10 letech od Terezínské deklarace a 21 letech od „Washingtonských principů“ stále rostoucí seznam praktických, systémových a infrastrukturních problémů týkajících se restitucí kulturních statků uloupených nacisty.

Proč tomu tak je? Jaké překážky stále brání výzkumným pracovníkům, knihovníkům a mnoha dalším odborníkům pracujícím v oblasti výzkumu, restitucí a uchování paměti? Jak se s nimi můžeme vypořádat? Bylo by žádoucí oddělit výzkum provenience, genealogii a restituce? Přineslo by to více výsledků? Co je „spravedlivé a férové“ a kdo to může rozhodnout? A proč mají badatelé z této oblasti stále více otázek než odpovědí?

Přednáška se pokusí nastínit alespoň nějaké odpovědi prostřednictvím popisu možností spolupráce skrze platformu „Looted Cultural Assets“, která se pokouší otevřeně sdílet informace o provenienci. Zároveň budou diskutovány omezení a problémy, kterým tato snaha čelí a které se snaží vyřešit.

Ivana Yael Nepalová

Transfery vybraných fondů judaik z Československa do mandátní Palestiny a státu Izrael po II. světové válce (1945-1949)

Poválečnou Evropou vládne chaos, miliony uprchlíků migrují, svět se dozvídá o nenapravitelných zločinech a v těchto podmínkách se najednou otvírá prostor pro knižní sbírky, které nemají již více majitele. Majitel

nepřežil, ale kniha ano. Katalogy velkých evropských židovských knihoven byly uchovány Gestapem, které knihy monitorovalo skrze zvláštní kulturní komisi už od roku 1936. V ghettu Terezín bylo zřízeno „koman-

do“ knihovníků, kteří měli za úkol zkatalogizovat všechny knihy, svážené z Německem okupovaných zemí. V roce 1945 do Prahy přijíždí zvláštní komise Hebrejské univerzity, vedená profesorem Gershomem Scholemem, která má za úkol zjistit situaci židovských knižních fondů. Je to první z mnoha týmů, který přijíždí do Československa, které se stalo sběrným místem židovského kulturního dědictví už od roku 1942.

Hebrejská univerzita jmenuje následně další vyslance, kteří působí na území Československa až do roku 1949, kdy se z Prahy odesílají poslední zásilky knih, než se hranice uzavřou úplně.

Sibylle von Tiedemann

„V Mnichově nebude nikdy zapomenut“ – Knihovna Cossmanna Wenera bývalé židovské komunity v Mnichově

V letech 1895-1918 byl prof. Dr. Cossmann Werner (1854–1918) rabínem mnichovské židovské komunity. Jeho současníci zdůrazňují především jeho mimořádné rétorické schopnosti; byl ceněn jako jeden z nejvýraznějších mluvčích židovstva v Německu na přelomu století. Rabín Cossmann Werner zastával řadu funkcí a pozic, jako například funkci předsedy Rabínské konference.

V roce 1906 daroval Cossmann Werner Mnichovské židovské obci svou cennou soukromou knihovnu. Měla být základem „Knihovny a čítárny“ v židovském komunitním centru. Veřejná knihovna s názvem „Knihovna Cossmanna Wenera“ byla následně značně rozšířena o dary a akvizice. Obsahovala náboženskou a vědeckou literaturu i beletrii o judaismu, zejména v němčině a hebrejštině. Dále v ní byly noviny a časopisy, jakož i oddělení zaměřené na synagogální hudbu. O jejím významu pro mnichovskou komunitu svědčí i to, že první číslo „Bayerische Israelitische Gemeindezeitung“ z roku 1926 o ní vydalo reportáž a psalo se o ní i v následujících letech.

Poté, co se nacionální socialisté v roce 1933 chopili moci, docházelo ke stále radikálnějšímu vylučování, zbavování svobody a pronásledování židů. Ještě radikálnější byl tento postoj k židům v „hlavním městě

Není to jen Hebrejská univerzita, ale také národní knihovna Spojených států amerických, Joint i Sochnut mají nemalé zájmy na obrovském kulturním dědictví, které v Evropě ještě zůstalo. Černý trh kvete, zájmy vlád se mění, a nakonec skutečností vzniku státu Izrael a zákonem o znárodnění, se příběh uzavírá. Pozadí celé akce transferů knih a příběh jejich aktérů, dává příležitost porozumět jedné etapě lidských dějin, právě skrze knihu, která nám zůstala jako němý svědek kruté historie.

tohoto hnutí“, kde byla NSDAP založena. Hlavní mnichovská synagoga byla zničena již v červnu 1938 na základě osobní iniciativy Adolfa Hitlera. „Knihovna Cossmanna Wenera“ tak sloužila k bohoslužbám až do listopadových pogromů, kdy přišel nucený prodej budovy. Gestapo ukradlo 170 beden s deseti tisíci knhami patřícími této knihovně.

Další osud „Knihovny Cossmanna Wenera“ byl neznámý až do roku 2015, kdy Židovská obec v Mnichově a Horním Bavorsku, která je právním nástupcem bývalé mnichovské židovské komunity (Israelitische Kulturgemeinde München) z doby před rokem 1945, získala první náznaky o nálezech děl z této vyloupené knihovny. V roce 2016 získala Židovská obec v Mnichově a Horním Bavorsku dvě německé knihy patřící „Knihovně Cossmanna Wenera“ od knihovny Free University v Berlíně a třináct německých knih byl vráceno Ústavem pro dějiny německých židů v Hamburku. Nejméně 71 knih z pražské Národní knihovny s převážně náboženským obsahem jsou doplněk k těm, které byly restituovány dříve. Hlavním důvodem, proč mají pro Židovskou obec v Mnichově a Horním Bavorsku velký význam, je fakt, že tyto knihy poskytují důkaz o životě a intelektuálním světě svých předchozích majitelů, což je něco, co bylo po vyhlazení evropských židů ztraceno.

Michel Vermote

Vyhledky budoucího výzkumu osudů knihovních fondů zcizených nacisty. Zpráva z Belgie

V první řadě bych rád představil aktualizované závěry prezentované na mezinárodní konferenci o nacisty uloupených knihovnách, která se konala v březnu 2017 v Paříži. Má přednáška se týkala osudů knihovních (a archivních) materiálů, které byly zcizeny z Belgie během a po druhé světové válce.

Dále bych chtěl představit novou webovou stránku o drancování knihoven v Belgii, která bude spuštěna letos na jaře v rámci plánovaného semináře v Bruselu.

Tyto stránky budou obsahovat nové poznatky o unikátních postupech Einsatzstabu Reichsleiter Rosenberg v Bruselu (ERR), které vyplynuly z výzkumu založeného na složkách ERR, jež se nyní nacházejí v Kyjevě. Budou zveřejněny kopie šesti originálních seznamů kulturních statků zkonfiskovaných ERR, které poskytují klíčové informace o více než 150 zkonfiskovaných soukromých knihovnách a archivech.

Tato online publikace představí doprovodnou databázi, v níž budou uvedeny názvy těchto 150 kulturních konfiskací. Doprovodné články s referencemi k originálním zprávám ERR a korespondenci vysvětlují kontext klíčový pro výzkum a mohou pomoci identifikovat a dokumentovat žádosti o restituci knih a archivů. Nedávno jsme objevili, že během ústupu v roce 1944 poslal ERR bedny s materiály z bruselské kanceláře do Mikulova, odkud byly odstěhovány před příjezdem Rudé armády.

V neposlední řadě, sledováním osudů těchto záznamů i dalších, které jsou nyní k dispozici a týkají se osudů zcizených knihoven, se zaměřím na dostupnost archivních materiálů a na vyhlídky budoucího výzkumu. Trend větší otevřenosti v rychle se rozvíjející informační společnosti v nedávné době umožnil přístup k širší škále potřebných zdrojů. Terezínská deklarace, zejména na Západě, poskytla příznivý impuls pro praktické iniciativy. Výzkumný pracovník má k dispozici stále větší okruh (online) zdrojů, například právě tyto záznamy ERR z Belgie, které jsou nyní dostupné online v TsDAVO v Kyjevě, stejně jako ty, které jsou online v BA Berlin-Lichterfelde, a ty, které byly zveřejněny online v ERR Achival Guide (archivním průvodci) Patricie Grimstedové.

Belgický státní archiv rovněž poskytl nový zdrojový materiál včetně částečně zachovaných archivů Office de Récupération Economique a archivů pocházejících z War Damage Service, což dohromady představuje přes 20 kilometrů záznamů o rozsáhlých poválečných nárocích. Budu rovněž informovat o vývoji v popisu archiválií na příkladu záznamů ERR, které skončily na Ukrajině. Možnosti výzkumu uloupených knihovních fondů se v posledním desetiletí značně zlepšily. Zásadní výzkumné otázky přesto stále zůstávají a je třeba učinit ještě mnoho, aby se zdokumentoval příběh nacisty uloupených knihoven v Belgii.

Zásadní význam má spolupráce v oblasti výzkumu:

- zejména ke zdokumentování rozsahu loupení a jmen obětí,
- ke zjištění, kde se uloupené knihy nacházejí dnes,
- k podpoře a povzbuzení většího počtu restitucí ať už jednotlivců, či institucí

To vše jako součást snahy podpořit „historickou spravedlnost“.

Blok 5: Mezinárodní spolupráce v otázkách výzkumu provenience

Chair: Helena Koenigsmarková

Ljerka Dulibić

Nadnárodní společný přístup k výzkumu provenience: nová očekávání a staré výzvy

Společný výzkumný projekt „Transfer of Cultural Objects in the Alpe Adria Region in the 20th Century (TransCultAA)“, financovaný jako součást programu Humanities in the European Research Area (HERA) a partnerství mezi evropskými národními výzkumnými radami humanitních studií ve třetím společném výzkumném programu (JRP – Joint Research Program) „Uses of the Past“, přesahuje obvyklý výzkum provenience. Mezinárodní tým akademiků shromážděných ve výzkumném konsorciu projektu TransCultAA, který se skládá z předních výzkumných pracovníků z Německa (vedoucí projektu Christian Fuhrmeister, Zentralinstitut für Kunstgeschichte, Mnichov), Itálie (Donata Levi, Department of Humanities and Cultural Heritage, Università degli Studi di Udine), Slovinska (Barbara Murovec, France Stele Institute of Art History, Lublaň) a Chorvatska (Ljerka Dulibić), s přidruženými partnery v Rakousku, pocítil potřebu reagovat na výzvu HERA analyzovat minulé postupy zabývající se zejména historickými a současnými spory v rámci vlastnictví,

dědictví a kulturního dědictví.

Náš výzkum je zaměřen na alpsko-jaderskou oblast ve 20. století, která byla multikulturní, multietnickou a mnohonárodnostní oblastí, jež se stala svědkem jedinečně složitých kombinací přesunů antagonistických sil. Alpsko-jaderská oblast není formálním geografickým ani politickým termínem s jednoznačně daným významem, nýbrž je spíše volným označením oblasti, která zahrnuje severní část Jadranu až do alpské oblasti, dále severovýchodní Itálii, většinu Slovinska, část území Chorvatska, i části Rakouska. Její geografické a kulturní hranice, počet zapojených národních subjektů, četnost politických změn a nejistoty války představují jedinečnou, dokonce paradigmatickou evropskou zkušenost.

Zvláštní pozornost je věnována těm částem bývalé Jugoslávie, které před druhou světovou válkou patřily Itálii, dlouhodobému vyjednávání o restitucích po první a druhé světové válce, přerodělování kulturních statků dříve vlastněných židy následovaných jejich

konfiskací, loupení a zabavování během druhé světové války a poválečným komunistickým mechanismům při odcizování soukromého vlastnictví. Složitost těchto procesů na mezinárodní úrovni je studována jak z hlediska různých administrativních postupů uplatňovaných při spravování přemístěného dědictví v různých zemích, tak při sledování pohybu konkrétních předmětů v dotyčném regionu.

Christel H. Force

Německo-americký výměnný program zaměřený na výzkum provenience pro pracovníky muzeí

Modus operandi výzkumu provenience by měla být transparentnost a přístupnost – to se týká nejen výsledků výzkumu, ale také úrovně zdrojů a odborných znalostí, které badatelům umožňují těchto výsledků dosáhnout. Badatelé z oblasti výzkumu provenience ale nemají žádnou nadnárodní platformu, která umožňovala komunikovat; tedy kromě výkonné, ale striktně germanofonní Arbeitskreis Provenienzforschung. A to navzdory skutečnosti, že příslušné zdroje pro výzkum provenience v období holokaustu jsou roztroušeny po celé řadě archivů a knihoven v Evropě a USA; a odborné znalosti jsou rozesety po mnoha odborných centrech, univerzitách a muzeích po celém světě. Geografické a jazykové bariéry ještě zhoršují kulturní, historické, institucionální a právní rozdílnosti, které brání spolupráci. Tuto skutečnost musíme uznat, chceme-li zlepšit způsob provádění a sdílení výzkumu.

Německo-americký výměnný program zaměřený na výzkum provenience (PREP) je jedinečná, průkopnická transatlantická iniciativa, která řeší potřebu přístupu k mezinárodním zdrojům a odborným znalostem. Byl navržen tak, aby odborníkům z muzeí umožnil strategicky a kooperativně uvažovat o výzkumu provenience z období holokaustu a aby jim poskytl mezinárodní síť. Za tímto účelem se účastníci a členo-

Kromě širšího výzkumného rámce TransCultAA bude tato přednáška prezentovat snahu vyrovnat se se všemi výzvami, kterým čelíme při záměru osvětlit konkrétní případy a/nebo zodpovědět konkrétní otázky vyplývající z písemných či vizuálních důkazů v průběhu praktické realizace projektu.

vé Řídícího výboru scházejí každé dva roky a debatují o široké škále souvisejících témat, navštěvují příslušné sbírky a archivy, naslouchají a komunikují s řadou hostujících řečníků, prezentují svůj výzkum kolegům a přednášejí či navštěvují další související programy.

PREP je financován v rámci Programu německého ministerstva zahraničí pro transatlantická setkání a byl koncipován jako celkem šest výměnných pobytů v průběhu tří let (2017-2019). Každý z těchto pobytů byl pořádán jednou z partnerských institucí. PREP, který spoluorganizuje Smithsonian Institution ve Washingtonu a Stiftung Preußischer Kulturbesitz / Staatliche Museen zu Berlin, je partnerství s následujícími muzei a institucemi v USA a Německu: Metropolitan Museum of Art v New Yorku, Getty Research Institute v Los Angeles, Zentralinstitut für Kunstgeschichte v Mnichově, Staatliche Kunstsammlungen v Drážďanech a Deutsches Zentrum Kulturgutverluste, které působí jako poradní partner.

Pět velmi úspěšných týdenních výměnných pobytů se má konat do června 2019 – v New Yorku, Berlíně, Los Angeles, Mnichově a Drážďanech. Poslední se má uskutečnit v říjnu ve Washingtonu. Doufejme, že tento experiment bude v budoucnu zopakován a rozšiřován i v dalších zemích.

Patricia Kennedy Grimsted

Stopování panevropského kulturního rabování na východní frontě: překračování „rozdělení kontinentů“ v přístupu k restitucím

Má prezentace se zabývá tématem panevropských ztrát, migrací kulturních statků a kontrastujícími postoji k restituci na Východě a na Západě, se zvláštními odkazy na archivy, knihovny a umění v průběhu posledního čtvrtstoletí.

Sovětsko-americké potřesení rukou na Labi v dubnu 1945 bylo brzy zapomenuto kvůli rozvíjející se studené válce a čím dál tím intenzivnějším politickému rozdělení mezi Východem a Západem na evropském kontinentu. V kulturní sféře se západní spojenci snažili získat, identifikovat a repatriovat kulturní statky uloupené nacisty, včetně jejich navrácení do zemí sovětského bloku a zemí východní Evropy.

Repatriace však nevedla vždy k restituci původním vlastníkům, zejména vlastníkům židovským, kteří byli zavražděni nebo donuceni uprchnout z rodné země.

Mezitím, válečný sovětský spojenec trval na kulturních reparacích a kompenzacích, ale nikdy adekvátně nezohlednil sovětské ztráty nebo zápory. Stalin a jeho „trofejní brigády“ nevěnovali sebemenší pozornost čtyřstranným restitučním dohodám, které navrhovali západní spojenci. Sousední Polsko, které zažilo bezprecedentní kulturní ztrátu a devastaci, bylo jen málo nakloněno domácím nebo zahraničním restitucím, přičemž profesionálně sledovalo své vlastní ztráty. Během desetiletí sovětské éry se na Západě vědělo jen

málo o nacisty uloupených kulturních statcích, které po válce skončily na východ od Labe, nebo které byly přimíchány do sovětských trofejních transportů a rozptýleny po celém SSSR.

Vzhledem ke znárodnění v roce 1917 byly hlavní sovětské kulturní ztráty státním, nikoli soukromým majetkem. Naproti tomu kulturní ztráty na Západě byly především soukromé – židů, zednářů a východoevropských emigrantů. Tento důležitý rozdíl v nacistických konfiskacích mezi Východem a Západem – často nedostatečně uznány – ovlivnil také jejich restituční politiku.

Hluboce zakořeněný „kontinentální předěl“ v restitucích nezmizel s rozpadem sovětského impéria v letech 1989-1991. Odhalení sovětské kulturní kořisti po rozpadu impéria obnovilo naději na restituce v „západním“ stylu. Euforie z počátku devadesátých let ale vyprchala v roce 2000 po schválení ruského zákona o „nerestitucích“ z roku 1998.

Identifikace kulturních statků uloupených nacisty v Rusku

Archivy: Po identifikaci „přesídlených“ archivů a intenzivním a nákladným bilaterálním diplomatickým úsilím se „dvakrát zcizené“ archivy vrátily z Moskvy do sedmi západních zemí na základě „výměny“ podle zákona z roku 1998. Jediným nestátním příjemcem byl The Rothchild Archive v Londýně. Nároky z dalších zemí čekají na řešení.

Knihovny: Kvůli omezeným veřejně dostupným údajům o provenienci nacisty uloupených knih zůstal symbolický návrat „dvakrát uloupených“ šesti set padesáti v holandštině napsaných knih do Nizozemí roku 1992 „jedinou ruskou restitucí knih na Západ“, spolu se dvěma menšími soukromými restitucemi a jednou maďarskou náboženskou sbírkou. Potenciální žadatelé byli od podávání restitučních nároků odrazeni.

V nezávislém Bělorusku, v Minsku, mezitím zůstává největší identifikovaná masa nacisty uloupených západních knih, s významnou katalogizací provenience. „Restituce“ ale zůstává i nadále „tabu“. Zapomnělo snad Bělorusko, že také podepsalo Terezínskou deklaraci?

Umění: Berlín loni v listopadu oslavil 20. výročí „Washingtonských principů“. O měsíc později ruský náměstek ministra kultury zaujal k očekávaným dalším německým žádostem o restituce zamítavý postoj. Moje vlastní žádost o prozkoumání obrazů majících souvislost s holokaustem a prozatímne identifikovaných v Ermitáži stále čeká na vyřízení.

Ani nezávislá Ukrajina, která dříve provedla významné restituce, nyní neuvažuje o restituci obrazu patřícího oběti holokaustu, na který byl nedávno vznesen nárok.

Zapomněly snad Rusko a Ukrajina, že podepsaly jak Washingtonskou, tak Terezínskou deklaraci?

Existuje vůbec nějaká naděje na sledování panevropského kulturního rabování a překonání „kontinentální propasti“ co se týká restitucí?

Empírový stůl kulatý, sklápěcí
původní majitelka **Terezie Adlerová**

(Frýdlant, inv. č. F-04148, **Provenience:** Terezie Adlerová, 1941 Zentralstelle für jüdische Auswanderung, 1944 Reichseigentum Strahov, 1947 Národní správa majetkových podstat, 1950 Národní kulturní komise, svovozový zámek Sychrov, 1968 Frýdlant, 90. léta Lemberk)

ZIVOTOPISY

Dr. Sara Angel

Sara Angel působí jako profesorka na York University (Toronto) a Western University (London, Ontario). Má doktorát z historie umění a přednáší o umění uloupeném v době nacismu a jeho restitucích. Tématem její dizertační práce byla restituce kulturních statků z majetku montrealského obchodníka s uměním Maxe Sterna, které byly uloupeny nacisty.

Dr. Angel je zakladatelkou a výkonnou ředitelkou Art Canada Institute na University of Toronto. Institut se věnuje výzkumu, vzdělávání a zviditelnění kanadské historie umění, a zároveň stojí v čele iniciativy, jejímž cílem je učinit kanadské umění přístupné

publiku 21. století (prostřednictvím digitalizace, která umožňuje představit toto kulturní dědictví širokému okruhu publika).

Sara Angel získala Trudeauovo doktorandské stipendium (nejprestižnější ocenění svého druhu v Kanadě, které se uděluje za inovativní nápady, jež mohou pomoci řešit zásadní otázky týkající se Kanady) a má rovněž rozsáhlou kariéru v oblasti žurnalistiky zabývající se uměním. Je hostující lektorkou na Harvard University, University of Toronto, Ryerson University, Royal Ontario Museum, Art Gallery of Ontario, National Gallery of Canada a Israel Museum.

Dr. Thierry Bajou

V letech 1988–2000 pracoval jako hlavní kurátor ve Versailleském paláci, kde byl zodpovědný za obrazy ze 17. století. V letech 2000–2005 vytvořil jako výzkumný pracovník Národního ústavu dějin umění (INHA) katalog *Francouzských maleb od nejstarších dob až do konce 18. století*, nacházejících se ve střeoevropských muzeích včetně České republiky (katalog dosud nevyšel).

Od roku 2005 působí v Ústřední správě Ministerstva kultury, kde setrval až do roku 2008, kdy se na vlastní žádost začal věnovat otázce uloupených kulturních statků, včetně problematiky „MNR“.

Byl členem specializované komise zabývající se případem Gurlitt.

JUDr. Alena Bányaiová, CSc.

Alena Bányaiová je partnerkou advokátní kanceláře Bányaiová Vožehová, s.r.o. Specializuje se na občanské a obchodní právo včetně rozhodčího řízení a soudních sporů zahrnujících i spory v oblasti restitucí, zahraničních investic a práva hospodářské soutěže. Před započítím své vlastní právní praxe pracovala jako arbitr a legislativní expert Československé státní arbitráže a jako výzkumná pracovnice Ústavu státu a práva Československé akademie věd.

Rovněž aktivně působí v oblasti legislativy jako členka Komise pro soukromé právo Legislativní rady vlády České republiky i na akademické půdě. Je externím vyučujícím na Právnické fakultě Západočeské univerzity, katedra občanského práva a Právnické fakultě Univerzity Karlovy, kde přednáší v programu LLM a Socrates/Erasmus. Publikovala řadu odborných článků z oboru občanského a obchodního práva, je spoluautorkou komentářů k novému občanskému zákoníku a dalších odborných publikací.

Mgr. Michal Bušek

Michal Bušek pracuje jako odborný pracovník - judaista v odboru knihovny Židovského muzea v Praze, kde je také členem restituční komise. Studoval na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy (*obor biblické vědy, judaistika*), studia ukončil diplomovou prací *Problematika šoa v judaismu*.

Do muzea nastoupil v roce 2001 jako dobrovolník, od počátku se podílel na projektu identifikace původních vlastníků knih, nyní spravuje agendu a databázi „původních vlastníků knih“. Kromě správy databáze se zaměřuje na historii knihovny a jejích fondů, konzultace a odborné dotazy, analyticky zpracovává články

do systému Aleph. Jako kurátor připravil tři výstavy, podílel se na přípravě stálých expozic muzea.

Články:

- Bušek, M.: 'Identifying Owners of Books Held by the Jewish Museum in Prague' in *Vitalizing Memory: International Perspectives on Provenance Research* (Washington 2005)
- Bušek, M.: 'Identifikace původních vlastníků knih v knižním fondu Židovského muzea v Praze' in *Budoucnost ztraceného kulturního dědictví [The Future of the Lost Cultural Heritage]* (Prague 2007)
- Bušek, M.: 'Restitution in the Jewish museum in Prague in the case of Naftali Zvi Kartagener' in *Holocaust era assets*. (Prague 2012)

- Bušek, M.: 'Provenance Research in the Book Collection of the Jewish museum in Prague' in *Treuhänderische Übernahme und Verwahrung* (Vienna 2018)

Nepublikované konferenční příspěvky:

- 'Provenance research in the book collection of the Jewish Museum in Prague: a current case of Provenance Research' - *Où sont les bibliothèques spoliées par les Nazis?*, Paříž 23. – 24. 3. 2017
- 'Return of Jewish Property in the Post-War Czechoslovakia, evolving after the year 1948 and changes since 1989' - *Placing the Irreplaceable – Restitution of Jewish Cultural Property. Negotiations, Historical Dimensions, Documentation*, Lipsko 16.–17. 11. 2017

MaryKate Cleary, M. A.

MaryKate Cleary je historička umění a lektorka specializující se na moderní a současné umění, dějiny sběratelství, studium trhu s uměním, výzkum provenience a problematiku kulturních statků v období nacismu. V současné době se připravuje na získání titulu Ph.D. na University of Edingurgh. Její výzkum se zaměřuje na Galerii Paula Rosenberga, nadnárodní trh a institucionální sběratelství avantgardního umění v meziválečné Paříži, Londýně a New Yorku.

MaryKate přednášela například jako profesorka na New York University, kde vyučovala akademický kurz věnující se výzkumu provenience. Jednalo o první kurz s touto tematikou přednášený na půdě americké instituce. Jako host přednášela na Columbia University, Stanford University, Loyola Law School, Warwick University, Kingston University, University of Zurich, Christie's Education, Sotheby's Institute a v Museum of Art v Clevelandu.

Je majitelkou a hlavní výzkumnou pracovnící MaryKate Cleary Fine Art Research and Consulting. V minulosti působila jako ředitelka výzkumu v Art Recovery Group, jako specialistka sbírek v Museum of Modern Art nebo jako vedoucí oddělení restitučních pohledávek a výzkumu v Art Loss Register v Londýně. Dále působila v restitučním oddělení v Sotheby's, artnet.com a v Jewish Museum New York.

Má bakalářský titul z německé literatury na Catholic University ve Washingtonu, D.C. (2008–2009) a získala Fulbrightovo stipendium na Technische Universität Dresden (2008–2009). Dále má magisterský titul v oboru dějin umění se zaměřením na moderní německé umění a kulturu emigrantů v letech 1933–1945 z Courtauld Institute London. Je členkou The International Art Market Studies Association (TIAMSA).

François Croquette

François Croquette (francouzský velvyslanec pro lidská práva, speciálně pro mezinárodní dimenzi holokaustu) se narodil v roce 1966 v Paříži. Absolvoval Pařížský institut politických věd (Sciences-Po) a Londýnskou školu ekonomie a politických věd (LSE).

V roce 1988 nastoupil na Ministerstvo zahraničních věcí, svou diplomatickou kariéru začal v Kinshase a následně se v odboru pro Afriku zabýval procesem likvidace apartheidu. Zúčastnil se evropské pozorovatelské mise, která měla za úkol dohlížet na první svobodné volby v Jižní Africe v roce 1994. Byl vedoucím sekce

diplomatického výměnného programu Ministerstva zahraničí pro Somálský poloostrov (2002–2003).

Podílel se na reformě francouzské rozvojové politiky, jako šéf kabinetu ministra pro spolupráci (2000–2002) a rozvoj (2013–2014).

François Croquette byl rovněž radou na francouzském velvyslanectví v Moskvě (kde se v letech 1996–1999 věnoval problematice Kavkazu a Čečenska) a v Londýně (2003–2006).

Jako expert na Kanadu byl náměstkem ředitele pro Severní Ameriku na Ministerstvu zahraničních

věcí (MAEDI) (2010–2011) a poté se stal členem Senátu jako diplomatický poradce prezidenta (2011–2013). V letech 2006–2010 zastával pozici kulturního atašé

v Montrealu a v letech 2014–2017 byl ředitelem Francouzského institutu v Londýně.

Dr. Ljerka Dulibić

Ljerka Dulibić je vedoucí výzkumnou poradkyní a kurátorkou italských maleb v Strossmayer Gallery of Old Masters Chorvatské akademie věd a umění v Záhřebu. Vystudovala komparativní literaturu a dějiny umění na univerzitě v Záhřebu, kde také v roce 2007 získala titul Ph.D. v oboru dějin umění (její dizertace se týkala toskánských maleb 15. století v Strossmayer Gallery).

Aktivně se účastní řady mezinárodních studijních kurzů, akademických programů a konferencí. Získala též několik grantů a stipendií, jako například stipendium Kate de Rotschild, Royal Collection Studies, Attingham Trust pro studium historických budov a sbírek (2008), grant CAA Getty International (2015, a Alumni Grant 2017), stipendium Craig Hugh Smyth ve Villa I Tatti – Centrum pro italská renesanční studia Harvard

University (2015) a Curatorial Fellowship v Bibliotheca Hertziana – Max-Planck-Institut für Kunstgeschichte (2017).

Ljerka Dulibić je hlavní výzkumnou pracovnící mezinárodního výzkumného projektu Transfer of Cultural Object in the Alpe Adria Region in the 20th Century (TranscultAA, www.transcultaa.eu, 2016–2019), který je realizován při výzkumném programu HERA (Humanities in the European Research Area), jenž financuje program Evropské unie pro výzkum a inovace v rámci programu Horizont 2020. Mezi její hlavní badatelské zájmy patří italské malby 14. – 18. století, historie sbírek umění a muzejních sbírek, výzkum provenience a historie evropského uměleckého trhu v 19. a 20. století.

Sebastian Finsterwalder

Sebastian Finsterwalder se narodil v roce 1982 v Berlíně. Je odborníkem na mediální a informační služby a od roku 2006 pracuje v Ústřední a regionální knihovně v Berlíně (Zentral- und Landesbibliothek Berlin). Od jeho založení v roce 2010 pracuje v Oddělení knihovnictví pro výzkum provenience a je zodpovědný za dokumentaci a restituce statků uloupených nacisty. Je členem „Arbeitskreis Provenienzforschung e.V.“,

Arbeitskreis „Arbeitsgruppe Provenienzforschung in Bibliotheken“ a „Arbeitskreis Provenienzforschung und Restitution – Bibliotheken“. Zároveň je zakládajícím členem a pokladníkem neziskové organizace Tracing the Past, která se zabývá výzkumem a uchováváním památky pronásledovaných v Evropě v letech 1933–1945.

Dr. Christel H. Force

Christel H. Force (Ph.D., City University of New York) působí jako vedoucí konzultantka výzkumu pro Metropolitan Museum of Art, se sídlem v New Yorku a Paříži. Její odbornost se týká oblasti výzkumu provenience a historie moderního trhu s uměním. Dříve působila jako pomocná kurátorka výzkumu moderního a současného umění v Modern and Contemporary Art at The Met (2005–2018) a zastávala kurátorské pozice v The Museum of Modern Art (2001–2005 a 1990–1999), v Solomon R. Guggenheim Museum (2000) a

v nezávislém studijním programu Whitney Museum of American Art (1992).

Dr. Force působí v dozorčí radě Christie's Education New York, v poradním sboru knižní rady „Kontextualizace uměleckých trhů“ vydavatelství Bloomsbury a v řídicím výboru German/American Provenance Research Exchange Program for Museum Professionals (Německo-americký výměnný program pro pracovníky muzeí zaměřený na výzkum provenience).

PD Dr. Christian Fuhrmeister

Historik umění Christian Fuhrmeister se zabývá především uměním 20. století, architekturou a historií dějin umění. Doktorský titul získal na univerzitě v Hamburku v roce 1998 (dizertace o politickém významu

dokumentů 20. a 30. let 20. století). Habilitaci získal v roce 2012 na univerzitě v Mnichově (LMU München – Ludwig-Maximilians-Universität München) a téma

jeho habilitační práce bylo „Německá vojenská ochrana umění v Itálii v letech 1943–1945“.

Od roku 2003 je zaměstnancem Zentralinstitut für Kunstgeschichte in Munich: <http://www.zikg.eu/institut/personen/cfuhrmeister>

Jeho výzkum se zaměřuje na umění a politickou moc, zejména na Výmarskou republiku, národní

socialismus a poválečné období, včetně problematiky uloupeného umění a otázek řádného výzkumu provenience.

Od roku 2003 vyučuje na univerzitě v Mnichově; od roku 2013 pravidelně: <https://www.kunstgeschichte.uni-muenchen.de/personen/privatdoz/fuhrmeister/index.html>

Dr. Patricia Kennedy Grimsted

Patricia Kennedy Grimsted je vedoucí výzkumu v ukrajinském Výzkumném ústavu a partnerkou Davisova Centra pro ruská a euroasijská studia. Spolupracuje též s Harvard University a je čestnou členkou Mezinárodního institutu sociálních dějin v Amsterdamu.

Dr. Grimsted je přední autoritou na problematiku archivů v bývalém Sovětském svazu a autorkou řady studií, včetně post-sovětského společného díla *Archives of Russia: A Directory and Bibliographic Guide to Holdings in Moscow and St. Petersburg* (rusky 1998, anglicky 2000). Pokračuje také v anglické verzi ArcheoBiblioBase a zabývá se aktualizací seznamu na webových stránkách Mezinárodního institutu sociálních dějin v Amsterdamu (www.iish/abb).

Patricia Grimsted je významnou autoritou v oblasti výzkumu, která se týká přesunu kulturních cenností v období druhé světové války a otázky restitucí. Je

redaktorkou a hlavní přispěvatelkou *Returned from Russia: Nazi Plunder of Archives in Western Europe and Recent Restitution Issues* (Institute of Art nad Law, UK 2007 a 2013); *Spoils of War v. Cultural Heritage: The Russian Cultural Property Law in Historical Context*, publikováno jako *International Journal of Cultural Property* 17, č. 2 (2010); a *Trophies of War and Empire: The Archival Legacy of Ukraine, World War II, and the International Politics of Restitution* (Cambridge MA: HURI, 2001). Během působení na Harvard University vytvořila své poslední dílo *Reconstructing the Record of Nazi Cultural Plunder: A Guide to the Dispersed Archives of the Einsatzstab Reichsleiter Rosenberg (ERR)*, internetová edice na www.errproject.org/guide.php

Její kompletní bibliografie je k dispozici na adrese: <http://socialhistory.org/en/russia-archives-and-restitution/bibliography>

Dr. Uwe Hartmann

Uwe Hartmann studoval dějiny umění na Humboldt University v Berlíně (1982–1987). Po získání doktorátu v roce 1990 pracoval na univerzitě jako vědecký asistent na katedře dějin.

V letech 2001–2007 působil jako vědecký asistent na Koordinierungsstelle für Kulturgutverluste v Magdeburgu.

V letech 2008–2015 byl ředitelem Úřadu pro výzkum provenience v Institute for Museum Research of the National Museums v Berlíně.

Od roku 2015 je vedoucím Oddělení pro výzkum provenience v Deutsches Zentrum Kulturugutverluste.

Jeho hlavním zaměřením jsou dějiny umění 20. století v Německu.

Mgr. Pavel Hlubeček, MBA

Je vedoucím pracovníkem Národního pedagogického muzea a knihovny J. A. Komenského. Působil jako vedoucí nebo odborný pracovník v předních paměťových organizacích a orgánech státní správy, kterými bylo např. Ministerstvo kultury, Národní památkový ústav nebo Královská kanonie premonstrátů v Praze. Jeho hlavní profesní oblastí je management mobiliárních

fondů a sbírek. Dlouhodobě se zabývá problematikou péče o movité kulturní dědictví a způsobů jeho prezentace v historických objektech. Je spoluautorem národních strategických dokumentů řešících problematiku kulturního dědictví, členem meziresortních a muzejních komisí. Pedagog a spoluřešitel vzdělávacích programů o kulturním dědictví a památkách UNESCO.

Prof. Meike Hoffmann

Meike Hoffmann zorganizovala první akademický kurz zabývající se výzkumem provenience na Freie Universität v Berlíně, kde získala doktorát a kde nyní vyučuje na Katedře dějin a kulturních studií téma „Zvrhlé umění“ a nacistická kulturní politika Třetí říše. Byla členkou pracovní skupiny Schwabing Art Trove a podílí se na navazujícím výzkumném projektu organi-

zovaném German Lost Art Foundation, který se zabývá Gurlittovou sbírkou. Od března 2017 řídí Mosse Art Research Initiative (MARI) na Freie Universität v Berlíně. Jedná se o první projekt v oblasti výzkumu provenience prováděný veřejnými německými institucemi ve spolupráci s potomky obětí nacionálního socialismu.

PhDr. Helena Koenigsmarková

Na konci studia dějin umění na FF UK nastoupila do Uměleckoprůmyslového musea jako odborný pracovník ve sbírce nábytku, kovů a hraček.

Absolvovala postgraduální studium muzeologie na Filozofické fakultě UK a v roce 1978 získala doktorát. Po roce 1990 byla jmenována odborným náměstkem a v roce 1991 se stala ředitelkou UPM.

Ve spolupráci s Centrem pro dokumentaci připravilo UPM první publikaci o zabavených kulturních předmětech ve svých sbírkách (Návraty paměti / Memories Returned, 2009) i stejnojmennou výstavu. Je členem správní rady Centra pro dokumentaci majetkových převodů kulturních statků obětí II. světové války, o.p.s.

JUDr. Tomáš Kraus

Vystudoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. Již v době středoškolského studia se věnoval práci v kulturním životě Prahy, působil zejména v Jazzové sekci Svazu hudebníků. Zajišťoval produkci Pražských Jazzových dnů a dalších hudebních festivalů, přispíval články a recenzemi do Jazz Bulletinu a dalších časopisů. Po vysokoškolském studiu pracoval v zahraničním oddělení podniku Supraphon, od roku 1984 jako vedoucí oddělení Music Video.

V roce 1985 pracoval ve společnosti Art Centrum, zde se účastnil projektu EXPO 86, později působil jako

asistent generálního ředitele a posléze jako vedoucí obchodního oddělení.

Od roku 1991 je tajemníkem Federace židovských obcí. V této funkci se, vedle vybudování nové infrastruktury celé organizace, zabýval zejména otázkami restitucí židovského majetku a odškodnění obětí holokaustu, a to jak na vnitropolitické, tak na mezinárodní úrovni. Oba jeho rodiče přežili holokaust.

Je předsedou správní rady Centra pro dokumentaci majetkových převodů kulturních statků obětí II. světové války, o.p.s.

PhDr. Helena Krejčová

Vystudovala Filozofickou fakultu UK, obor národopis – dějepis. Od roku 1976 do roku 1990 působila jako odborná pracovníce v Literárním archivu Památníku národního písemnictví. V letech 1991 – 2011 pracovala jako vědecká pracovníce, vedoucí Oddělení židovských studií a vedoucí Centra pro dokumentaci majetkových

převodů kulturních statků obětí II. světové války při Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR.

Od roku 2012 je ředitelkou Centra pro dokumentaci majetkových převodů kulturních statků obětí II. světové války, o.p.s.

Je spoluautorkou odborných knih a studií.

Jaroslav Kubera

Jaroslav Kubera je český politik, předseda Senátu Parlamentu ČR, senátor za volební obvod Teplice a člen ODS. V letech 1967 – 1969 pracoval v podniku Sklo Union Teplice, poté byl zaměstnán až do roku 1990 v Elektrovitě Teplice. V témže roce se stal tajemníkem Městského úřadu v Teplicích a od roku 1994 do roku 2018 byl v tomto městě primátorem.

Byl předsedou Ústavně-právního výboru Senátu Parlamentu ČR, předsedou Mandátového a imunitního výboru Senátu Parlamentu ČR, předsedou Senátorského klubu Občanské demokratické strany a místopředsedou Senátu Parlamentu ČR.

Mag.a Hannah M. Lessing

Hannah Lessing je od roku 1995 generální tajemnicí Národního fondu Rakouské republiky pro oběti nacionálního socialismu.

Působí také v čele Fondu pro všeobecné vypořádání (od roku 2001) a ve Fondu pro obnovu židovských hřbitovů v Rakousku (od roku 2010).

Dále se podílí na vedení rakouské delegace v rámci „International Holocaust Remembrance Alliance“; mezinárodní organizace s 31 členskými zeměmi podporující vzdělávání o historických událostech, které by neměly být zapomenuty.

Nawojka Cieślińska-Lobkowicz

Nawojka Cieślińska-Lobkowicz působí jako historička umění, kurátorka a novinářka na volné noze. Již dvacet let se věnuje výzkumu v oblasti polského a židovského uloupeného umění a knihoven, jako i poválečným restitucím. Je průkopnicí výzkumu provenience v Polsku

Daniel Meron

Daniel Meron se narodil v australském Melbourne. V roce 1986 získal titul LL. B. na Bar-Ilan University v Ramat Gan, roku 2006 obdržel titul LL. M. z oboru Mezinárodního práva na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě a v roce 2012 absolvoval NESA Senior Executive Seminar na National Defense University ve Washingtonu D. C.

V letech 1987 – 1989 byl diplomatickým kadetem na Ministerstvu zahraničních věcí v Jeruzalémě (MFA). V roce 1989 působil jako diplomatický kadet Velvyslanectví státu Izrael ve venezuelském Caracasu. Dále byl referentem odpovědným za region Egypt (MFA); zástupcem velvyslance Státu Izrael na Kypru a v Norsku; zastupujícím náměstkem ředitele (Smluvní odbor,

Mgr. Ivana Yael Nepalová, M.A.

Ivana Yael Nepalová vystudovala judaistiku na Karlově univerzitě v Praze a informační vědu na univerzitě Bar Ilan v Izraeli. Pracovala v izraelské Národní knihovně v Jeruzalémě na oddělení Ramb“i a zahraničního katalogu, podílela se na projektu transferů knih darovaných knihovně Hebrejské univerzity v Jeruzalémě v období před transformací na Národní knihovnu státu Izrael. V rámci projektu působila jako koordinátorka českých a slovenských knižních sbírek v projektu „Givat Shaul“, který pokrýval transfery 1,5 milionu knih a archiválií z provizorních skladů, včetně katalogizace a logistiky. Výzkum její doktorské práce je zaměřen na transfery vybraných židovských knihoven z Československa

Hannah Lessing se jako členka rakouské delegace rovněž zúčastnila jednání o společném odškodnění, které v lednu 2001 podepsal ve Washingtonu náměstek ministra zahraničí Stuart Eizenstat.

Věnuje se také intenzivní přednáškové činnosti, jejímž tématem je činnost tří výše zmíněných fondů, stejně jako problematika národních a mezinárodních vzpomínkových aktivit týkajících se holokaustu.

a autorkou řady studií týkajících se výše uvedených témat, které byly uveřejněny jak v polských, tak v mezinárodních publikacích. Žije ve Varšavě a ve Starnbergu nedaleko Mnichova.

Úřad právního poradce, MFA); poradcem prezidenta Státu Izrael pro zahraničně-politické záležitosti; Radou na Velvyslanectví Státu Izrael ve Washingtonu D.C. v USA; ředitelem Odboru pro lidská práva a humanitární záležitosti na izraelském Ministerstvu zahraničních věcí v Jeruzalémě (MFA); zmocněncem pro záležitosti Kongresu (Velvyslanectví Státu Izrael ve Washingtonu D. C., USA); koordinátorem pro udržitelný rozvoj na izraelském Ministerstvu zahraničních věcí v Jeruzalémě (MFA) a ředitelem Odboru OSN a mezinárodních organizací na izraelském Ministerstvu zahraničních věcí v Jeruzalémě (MFA). Od února 2017 je designovaným velvyslancem Státu Izrael v České republice.

do mandátní Palestiny, (později do nově založeného státu Izrael) po 2. světové válce od roku 1946 do roku 1949. V současné době pracuje v knihovně Ústavu dějin umění AV ČR, v.v.i. Jako dobrovolnice organizace BeCholLashon byla součástí vzdělávacího programu v Ugandě, kde byla iniciátorkou projektu na podporu čtenářské kultury a připravovala knihovníky na jejich povolání.

Mgr. Michael Nosek, Ph.D.

V devadesátých letech byl dva roky na studijním pobytu v Izraeli. V letech 2004 – 2009 studoval Husitskou teologickou fakultu UK, obor husitská teologie, judaistika. V roce 2016 získal titul Ph.D.

Od roku 2002 pracoval jako odborný pracovník v Centru pro dokumentaci majetkových převodů kul-

turních statků obětí II. světové války při Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR a od roku 2012 působí v Centru pro dokumentaci majetkových převodů kulturních statků obětí II. světové války, o.p.s.

Dr. Agnes Peresztegi

Agnes Peresztegi má více než dvacetiletou zkušenost týkající se majetkových nároků z období holokaustu a poradenství neziskovým organizacím zastupujícím pozůstalé a dědice.

Dr. Peresztegi je předsedkyní a právní zástupkyní Commission for Art Recovery zabývající se žádostmi o restituce uměleckých děl uloupených v době holocaustu. Pomáhá rovněž při prosazování významných změn v přístupech evropských zemí k identifikování a zveřejňování problematických uměleckých děl a úpravě jejich navrácení právoplatným vlastníkům; dále při koordinaci a vyhodnocování vědeckých projektů v Evropě, Spojených státech a v Izraeli; při připomínkování právních dokumentů a při koncipování právních dokumentů a podkladů, přípravě a pořádání argumentačního materiálu pro soudní spory o uloupení umění

v Maďarsku i v USA a k restitučním případům v různých zemích Evropy, včetně Německa, Velké Británie, Francie, Polska, České republiky a Slovenska, ale také Ruska.

Dr. Peresztegi byla členkou Poradní rady pro kulturní majetek konfiskovaný a uloupený nacisty při Evropském institutu odkazu šoa (ESLI) a byla také instruktorem pro právní oblast ve Školícím programu výzkumu provenience, organizovaném ESLI. Kromě toho byla také členkou týmu „Schwabing Art Trove“ založeného na podporu přezkoumávání uměleckých děl nalezených v Gurlittově domě, které by mohly být původním vlastníkům zkonfiskovány nacisty.

Dr. Peresztegi má oprávnění vykonávat advokátní praxi v New Yorku, v Maďarsku a v Paříži.

PhDr. Jan Roubínek

Jan Roubínek studoval historii na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě, Telavivské univerzitě a Univerzitě Karlově. V letech 2008 – 2011 spolupracoval na historickém projektu o Dr. Georgu Alterovi s prof. Gadem Freundenthalem, vedoucím výzkumu francouzského Národního centra pro výzkum vědy (CNRS).

Od roku 2011 působil na historickém oddělení Památníku Terežín, byl rovněž koordinátorem meziná-

rodního projektu GEPAM a podílel se na pedagogické činnosti.

Od roku 2015 působil ve funkci vedoucího dokumentačního oddělení Památníku Terežín a byl členem poradního výboru pro sbírkotvornou činnost. Od roku 2017 je v Památníku Terežín ředitelem.

Shlomit Steinberg

Shlomit Steinberg je od roku 2000 hlavní kurátorkou sbírky evropského umění v Izraelském muzeu. Za tu dobu realizovala více než 25 výstav, na nichž byla vystavena mistrovská díla Tiziana, Botticelliho, Rembrandta, Rubense, Goyi nebo Zurbarana.

Od roku 2007 se věnuje výzkumu, kurátorství a publikování článků o umění uloupeném nacisty. V letech 2014–2016 byla členkou Mezinárodní pracovní skupiny zkoumající případ Gurlitt a členkou výboru pro přípravu výstavy „The Gurlitt Status Report“ umístěné v Kunstmuseum Bonn (listopad 2017).

V současné době připravuje „jeruzalémskou variantu“ výstavy o Gurlittově sbírce, kterou v září 2019 uvede Izraelské muzeum ve spolupráci s Kunstmuseum Bern.

Dr. Sibylle von Tiedemann, M.A.

2004 – magisterský titul na Ludwig-Maximilians-Universität v Mnichově (LMU Mnichov) v oboru slovanských jazyků, dějin východní Evropy a interkulturní komunikaci

2009 – dizertační práce na Mnichovské univerzitě zaměřená na lingvistický výzkum nového typu textu v předrevolučním Rusku

2000 – 2015 – samostatný vědecký pracovník Mnichovského dokumentačního centra pro dějiny nacionálního socialismu

Od roku 2015 – certifikovaný průvodce Vzdělávacího oddělení Mnichovského dokumentačního centra pro dějiny nacionálního socialismu

2017 – 2018 – spolupráce na výzkumu v Mnichovském dokumentačním centru pro dějiny nacionálního socialismu

Od roku 2018 – Židovská obec Mnichov a Horní Bavorsko

Nejnovější publikace:

- *Gedenkbuch für die Münchner Opfer der national-socialistischen »Euthanasie«-Morde*, edited by

Michael von Cranach, Annette Eberle, Gerrit Hohendorf and Sibylle von Tiedemann for the Munich Documentation Center for the History of National Socialism and the Governmental District of Upper Bavaria. Göttingen 2018.

- *Zwangsarbeit in München. Das Lager der Reichsbahn in Neuaußing*, edited by the Munich Documentation Center for the History of National Socialism. Berlin 2018 (*Kapitoly: Nach dem Krieg: Befreit, aber nicht frei a Entschädigung und Erinnerung*)

Oblasti výzkumu:

- *Nacionální socialismus se zaměřením na Mnichov a Horní Bavorsko*
- *Reparace, restituce a odškodnění*
- *Kultura vzpomínání*

Drs. Michel Vermote

Michel Vermote je historik (Ghent University, 1979) a archivář v Amsab – Institute for Social History (Institut pro sociální dějiny) v Gentu v Belgii.

Je koordinátorem státem financované archivní databáze „Archiefbank Vlaanderen“, což je rozsáhlý registr soukromých archivů ve Flandrech (www.archiefbank.be).

Je lektorem Knihovny v Gentu a členem představenstva institucí zabývajících se kulturním dědictvím. Věnuje se také publikační činnosti na téma sociálních dějin a otázek týkajících se archivnictví a podílel se na objevu (1992) a restituci (2002) belgických archivů z Moskvy. Věnoval se výzkumu belgických archivů

během a po druhé světové válce, jehož výsledkem bylo několik konferenčních příspěvků, studií a článků: např. *In search of information lost in facts: the archival research concerning Belgian cultural losses during World War II* (Praha, 2008), *La Commission Daniszewski et le retour de Pologne de la 'collection hollandaise': du transfert d'archives dans le bloc de l'Est 1945-1991* (Rennes, 2012), *Papieren bitte! The confiscation and restitution of Belgian archives and libraries (1940-2002)* (Builth Wells, 2013), *Provenance research and Perseverance: the testimony of an archivist* (Ostrava, 2014) and *Where are the libraries that were looted by the Nazis? Identification and restoration: work in progress* (Paříž, 2017).

Mgr. Ondřej Vlk, Ph.D.

V letech 1997 – 2003 absolvoval bakalářský a magisterský studijní program na Institutu mezinárodních studií (mezinárodní teritoriální studia, západoevropská studia) Fakulty sociálních věd University Karlovy v Praze. V letech 2005 – 2009 studoval doktorský studijní program (Ph.D.) Ústavu českých dějin, Filozofické fakulty University Karlovy v Praze. Disertační práci věnovanou konfiskaci uměleckých předmětů na území Protektorátu Čechy a Morava v letech 1939 – 1945 vedenou PhDr. Janem Gebhartem, CSc., obhájil v roce 2009.

Problematice konfiskací uměleckých předmětů se věnuje od roku 2002, profesně v letech 2002 – 2005 jako odborný pracovník Centra pro dokumentaci majetkových převodů kulturních statků obětí II. světové války, Ústav pro soudobé dějiny, AV ČR.

K problematice konfiskací uměleckých předmětů se v letech 2002 – 2005 zúčastnil seminářů a workshopů: *Ztracené dědictví a trh s uměním* (Praha); *Od výzkumu původu k restituci* (Berlín); *Kulturní poklady na scestí, aneb komu patří Kandinsky?*; na konferenci *Zmizelé dě-*

dictví kulturních statků (listopad 2003, Brno) vystoupil s příspěvkem o česko-finské spolupráci při vyhledávání a navrácení zcizených a zmizelých kulturních statků.

Na výsledky jeho výzkumu je odkazováno v publikaci: Krejčová, Helena – Krejča, Otomar L.: *Jindřich*

Baudisch a konfiskace uměleckých děl v protektorátu. Praha, Centrum pro dokumentaci majetkových převodů kulturních statků obětí II. světové války, Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, 2007.

Od roku 2008 pracuje na Ministerstvu obrany ČR.

Anne Webber

Anne Webber je spoluzakladatelkou a spolupředsedkyní Commission for Looted Art in Europe a Central Registry of Information on Looted Cultural Property 1933–1945 (www.lootedart.com). Jedná se o neziskové zastupitelské organizace, které provádějí výzkum, poskytují odborné poradenství a zastupují rodiny a organizace při pátrání a případném navrácení uloupených kulturních statků. Je členkou Spoliation Advisory

Committee; instituce, která od roku 1999 poskytuje poradenství britským muzeím v oblasti výzkumu provenience. Dále je členkou Výkonné rady International Research Portal for Records Related to Nazi-Era Cultural Property, guvernérkou Oxford Centre for Hebrew and Jewish Studies a viceprezidentkou Jewish Genealogical Society of Great Britain.

Prof. Kamil Zeidler

Kamil Zeidler je profesorem práva na Katedře teorie a filozofie státu a práva Právnické fakulty Univerzity v Gdaňsku. Je autorem více než 400 publikací o právní ochraně kulturního dědictví, teorii a filozofii práva, mezinárodního a evropského práva (včetně *Restitution of Cultural Property. Hard Case – Theory of Argumentation – Philosophy of Law*, Gdansk University Press – Wolters Kluwer, Gdansk-Warsaw 2016); přednášel na mnoha

univerzitách v Polsku i v zahraničí a je členem těchto mezinárodních vědeckých sdružení: International Vereinigung für Rechts und Sozialphilosophie (IVR), International Law Association (ILA), International Council on Monuments and Sites (ICOMOS), International Council of Museums (ICOM). Je také členem rady ICCROM'S (2017–2021).

Cínová stolní souprava
původní majitelka **Rudolfína Epsteinová**

(Sychrov, inv. č. S-33688 a, b, c, Provenience: Rudolfína Epsteinová, 1941 Zentralstelle für jüdische Auswanderung, 1944 Reichseigentum Strahov, 1947 Národní správa majetkových podstat, 1950 Národní kulturní komise, svozový zámek Sychrov)

Konferenci uspořádalo
Centrum pro dokumentaci majetkových převodů
kulturních statků obětí II. světové války, o.p.s.
(www.cdmp.cz)

ve spolupráci s [Uměleckoprůmyslovým museem v Praze](#)

u(p)m

Záštitu nad konferencí převzali

Konference je pořádána s finanční podporou [Ministerstva kultury České republiky](#)

